

Rytier – osloboditeľ kresťanov

Matej Gavlák

4. februára 2022 ✝ **História**

Žijeme v dobe, kedy sa katolicizmus a armáda považujú za dve takmer nezlučiteľné veci. Katolíci tzv. hlavného prúdu samých seba radi vnímajú ako „všemilujúce“ osoby, neustále sa usmievajúcich pacifistov až do morku kostí. A predsa: v minulosti existoval akýsi bojový kódex katolicizmu a vojenstva zvaný „rytierstvo“ (angl. „chivalry“, franc. „la chevalerie“). Čo to rytierstvo vlastne bolo a na akom základe bolo postavené?

Kniha francúzskeho autora Léona Gautiera (ešte z roku 1883) s názvom *La Chevalerie*, z ktorej čerpá aj tento článok, ponúka jedny z najlepších informácií k tejto téme.

Zdroj: riadzany.blogspot.com

Kresťanská forma vojenskej služby

Léon začína svoje rozprávanie tvrdením, že Cirkev vojnu vždy nenávidela a vždy ju vnímala ako zlo. Avšak, či sa jej to „páčilo“ alebo nie, neustále bývala k vojnám dotlačená. Postupom času si začali cirkevní predstavitelia uvedomovať, že práve vďaka vojenskému umeniu Cirkev vlastne ešte existuje – veď zúriví barbari, pohania či moslimovia mohli byť zastavení len ostrým mečom. Takto sa teda začal postupne meniť náhľad cirkevných otcov na vojnu.

„*Vojna je vždy satanská*,“ píše Gautier, „*ale treba sa na ňu pripraviť*.“ Keďže teda Cirkev nemohla vojne zabrániť, zobrala celú záležitosť z opačného uhla – pokresťančila vojaka. Vznikol tak koncept rytiera – „Kristovho vojaka“. Gautier uvádza: „*Kristov vojak je v službách Krista a je tiež osloboditeľom kresťanského ľudu*.“ Rytierstvo – kresťanský bojový kódex – potom charakterizuje takto:

„*Rytierstvo je kresťanská forma vojenskej služby. Rytier je vlastne kresťanský vojak*.“

To, do akej miery bolo v rytierstve prepojené vojenstvo s katolicizmom, dokladá aj fakt, že ako rytier sa človek nikdy nenarodil. Do rytierskeho stavu musel byť doslova vysvätený – podobne ako sú kňazi vysväcovaní do stavu kňazského –, a preto sa v stredoveku rytierstvu niekedy hovorievalo aj „ôsma sviatosť“. „*Tento akt vysvätenia bol vlastne krstom muža vojny*.“ Inými slovami: po pasovaní za rytiera už nebol človek ako predtým. Nešlo pritom len o nejaký symbolický úkon, ale zmena bola vnútorná;

tak, ako sa vysvätený kňaz už nikdy nemôže dostať do stavu pred svojou vysviackou, tak už ani z pasovaného rytiera nemohol byť nikdy obyčajný človek, aj keby sa celý život živil roľníctvom. Vždy bol znova a znova povolávaný do služby, pre ktorú bol „vysvätený“.

Rytieri tiež nebývali do svojho stavu pasovaní kedykoľvek, ako dnes prevláda populárna predstava. Keďže šlo o nábožensko-politický akt, pasovanie sa mohlo vykonávať iba päťkrát do roka – a to na Vianoce, Veľkú noc, na sviatok Nanebovstúpenia Pána, na Turíce a na sviatok sv. Jána. Pasovaný si okrem iného vypočul aj tieto slová:

„Bud' odvážny“; „Nech ti Boh udelí odvahu“; „Tvoj meč symbolizuje, že si šampión Pána“.

Služobník a ochranca

Najdôležitejšou úlohou rytiera bola obrana Cirkvi a Evanjelia. Aj z tohto dôvodu sa im hovorievalo „les hommes de Dieu“ (Boží muži). Boli vnímaní ako „hradba Cirkvi“ a oddaní obrancovia pápeža. Avšak ich povinnosťou bolo tiež obraňovať všetkých kresťanov – zvlášť matky s deťmi a panny. Jedným z ich hesiel bolo: *„Statočne bojujte a sám Boh vám príde na pomoc!“*

Vznešenosť rytierstva bola chápaná aj z toho dôvodu, že ak rytier padol v boji zvlášť proti nevercom, jeho smrť bola považovaná za mučenícku, podobne ako, keď kresťania umierali za Krista v koloseu. Hlavným vzorom rytiera bol však sám Ježiš Kristus a to pre Jeho dobrovoľnú mučenícku smrť, ktorú podstúpil na kríži.

Zdroj: youtube.com

Od pasovaného („vysväteného“) rytiera sa očakávalo, že si česť, ktorej sa mu pasovaním dostalo, zaslúži priamo v boji svojou odvahou, vytrvalosťou, preukázaním istého vojenského dôvtipu či priamo preliatím vlastnej krvi. Poslušnosť svojmu pánovi bola pre Kristovho vojaka absolútna nevyhnutnosť. Pokiaľ páнове rozkazy či priania nejakým spôsobom nešli proti Evanjeliu či Cirkvi, rytier bol vždy povinný pána poslušnúť. Anglické slovo pre rytiera – „knight“ – pochádzajúce z nemeckého slova „knecht“, čo znamená „služobník“, vyjadruje taktiež práve túto služobnú podriadenosť. Hovorievalo sa: *„Rytier musí byť poslušný Bohu, ako je jeho kôň poslušný jemu.“*

Kým boli rytieri ochrancami kresťanov, tvrdo ich bránili pred barbarmi, pohanmi či moslimami. Jedno z pravidiel, ktorým sa riadili, znelo: *„Proti bezbožným budeš viesť vojnu bez oddychu a bez zmilovania.“* Keď sa však pohan obrátil na katolícku vieru, ihneď spadol pod ochranu kresťanského vojaka. Tento princíp reprezentovala napríklad aj vlajka templárov: skladala sa z dvoch častí – bielej a čiernej. Biela reprezentovala čistotu, ale aj spôsob, akým sa mal templár správať ku kresťanovi. Čierna, naopak, reprezentovala spôsob, akým sa mal správať k pohanovi či moslimovi.

Základným poslaním rytiera teda bolo brániť Evanjelium, Cirkev i veriacich. Najvyššou metou celého hnutia však od 11. storočia a prakticky až do konca stredoveku (prelom 15./16. stor.) bolo oslobodenie Kristovej

hrobky v Jeruzaleme. V rokoch 1099 a 1229 sa tento cieľ podarilo naplniť, no o oslobodení Jeruzalema sníval napríklad ešte aj anglický kráľ Henrich V. (15. stor.). Kristova hrobka bola pre rytierov magnetom až do samého konca stredoveku. Rytier bol teda osloboditeľom Jeruzalema a všetkých kresťanov drvených útlakom bezvercov. Bol vychovávaný k tomu, aby „*umrel vo viere a pre vieru*“ a „*získal svoje lôžko na Nebi*“.

Rytieri bojovali vždy ako jazda, nikdy nie ako pechota. V dnešnej dobe by sa dali prirovnať k najvyššej elite v ozbrojených zložkách – bojovým pilotom, ktorých výcvik taktiež trvá roky – kým bežného pešiaka možno v krajnej núdzi pripraviť na boj aj za niekoľko týždňov.

Spoločenský kódex

Za najchudobnejších a najpokornejších rytierov sa považovali niektorí zvlášť zbožní králi; kráľ bol doslova služobníkom všetkých, rovnako, ako Kristus uzdravoval aj tých najbiednejších a nohy umyl aj tomu poslednému z apoštolov.

Rytierstvo je zaujímavé tiež v tom, že okrem vojenského kódexu zahŕňa aj veľmi svojský spoločenský kódex, ktorý je charakteristický tým, že si doslova až idealizuje ženu. Tento fakt je o to zaujímavejší, že pred kresťanstvom a rytierstvom boli bojovníci, samozrejme, tí najhrubší muži neraz žijúci monogamným spôsobom života. „*Katolícka Cirkev*“, píše sa v inej knihe, „*premenila barbarské kmeňové zväzy na národy plné rytierov a princezien*.“ Jedným z najdôležitejších nástrojov tejto premeny boli práve rytierstvo.

Rytier mal byť vždy zdvorilý, štedrý, lojálny a „korunovaný ctou“. Miloval chudobu a ťažkosti, bohatstvom opovrhoval. Hoci sa tomu dnes ťažko verí – a koniec koncov, šlo o akýsi ideál, ktorý nie všetci vždy aj napĺňali – predsa len, stredovekí rytieri žili vo veľkých chladných, tmavých a nepohodlných hradoch. Luxusné „zámočky“ prišli až neskôr. Gautier píše, že pre rytiera malo byť úplne prirodzené žiť v neustálej neistote o svoj život a byť kedykoľvek pripravený položiť svoj život. Bolesť bola vnímaná ako nástroj na dosahovanie dokonalosti.

Križiacka výprava

Pre úplnosť však treba ešte dodať, že stredovek rozlišoval medzi spravodlivou a nespravodlivou vojnou. Bolo niekoľko bodov, ktoré určovali, či je vojna spravodlivá alebo nie. Sama publikácia *La Chevalerie* opisuje rozdiely medzi „spravodlivosťou“ a „nespravodlivosťou“ takto:

„*Nespravodlivá vojna je ozbrojené prepadnutie vo veľkom. Spravodlivá vojna je potom obrana voči tomuto prepadnutiu.*“

Toto však platilo len vo svete katolíckych kráľovstiev. Národy, územia a štáty, ktoré neboli pod zvrchovanou vládou kresťanského mocnára mohli byť predmetom útočnej vojny zo strany kresťanských štátov. Táto možnosť sa stala pre rytierov doslova povinnosťou, ak k takémuto činu vyzvala sama hlava katolíckej Cirkvi – to keď pápež zvolal tzv. „križiacku výpravu“. Tá bola však vždy chápaná ako oslobodenie daného územia spod diabolskej nadvlády, nie ako dobyvačná vojna v modernom slova zmysle. Kresťanskí rytieri prišli rozširovať pravú vieru, nie rabovať cudzie národy.

Renesancia obrala rytierstvo o jeho pôvodnú podstatu. Mužov, drsných chlapov, ktorí zasvätili svoje životy obrane svätej Cirkvi a kresťanov, ako aj oslobodeniu Kristovho hrobu, začala renesančná literatúra

vykresľovať ako dobrodruhov plniacich smiešne úlohy na získanie ruky vysnenej princeznej. Léon píše:

„Zromantizovaní rytieri okrúhleho stola nahrádzajú heroickú ostrosť „dobrymi mravmi“ a vojenské umenie láskou k neočakávanému.“

Od 16. storočia teda Európa postupne stráca pojem o tom, čo to „rytierstvo“ v skutočnosti je. A nielen to – ľudia akoby sa začali celého stredovekého obdobia strániť a do popredia šiel obdiv k starému Grécku a Rímu. O Cézarovi sa rozprávalo viac ako o činoch templárov a johanitov. Jana z Arku sa prestala spomínať. Avšak, azda trochu prekvapivo, stredoveké rády a rytieri začali sa dostávať znova do popredia v polovici 19. storočia. Aj to je jeden z dôvodov, prečo bola Jana vyhlásená za svätú až v roku 1920.

Dnes sa o templároch rozpráva ďaleko viac ako kedykoľvek v minulosti po ich rozpustení a o ich spôsobe života vzniklo niekoľko pozoruhodných prác. Niektoré z nich boli použité aj v našom staršom článku *Život templárskeho rytiera – od novica po starca*.¹

„Boh vzbudil ducha kráľov a princov, aby zo zeme vykorenili nepriateľov Kristovho mena.“ – sv. Bernard z Clairvaux

„Moc Božia nás posilňuje, malé verné stádočko, aby sme porazili množstvá bezbožných.“ – Robert Guiscard

¹ <http://christianitas.sk/zivot-templarskeho-rytier-a-od-novica-po-starca/>

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/rytier-osloboditel-krestanov/>